

Michael A. Lebowitz

Kanada (Vancouver) Simon Fraser Üniversitesi'nde onursal iktisat profesördür. *Beyond Capital: Marx's Political Economy of the Working Class (Kapital'in Ötesi: Marx ve İşçi Sınıfının Politik İktisadı*, çev: Arif Geniş, Phoenix Yayınları) kitabıyla 2004 yılında Isaac Deutscher ödülünü kazandı.

Eserin original ad:

Build It Now:

Socialism for the Twenty-First Century

(Monthly Review Press, New York, 2006)

Bugünden kuralım
21. YÜZYIL İÇİN
SOSYALİZM

Michael A. Lebowitz

İngilizceden Çevirenler:
Pelin Üçer - İbrahim Akbulut

Yordam Kitap: 46 ✦ 21. Yüzyıl İçin Sosyalizm ✦ Michael A. Lebowitz
ISBN-978-9944-122-28-3 ✦ *Çeviri*: Pelin Üçer - İbrahim Akbulut
Kitap Editörü: Sakine Erdoğan ✦ *Kapak ve İç Tasarım*: Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner ✦ *Birinci Basım*: Haziran 2008
Yayın Yönetmeni: Hayri Erdoğan © Monthly Review Press, 2006 © Yordam Kitap, 2006

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti.
Nuruosmaniye Caddesi Eser İşhanı No: 23 Kat:1/105 Cağaloğlu 34110 İstanbul
T: 0212 528 19 10 F: 0212 528 19 09 W: www.yordamkitap.com
E: info@yordamkitap.com

Baskı: Ayhan Matbaası
Yüzyıl Mahallesi Matbaacılar Sitesi
5. Cadde No: 47 Bağcılar-İstanbul
Tel: 0212 629 01 65

siyaset

Bugünden kuralım
21. YÜZYIL İÇİN
SOSYALİZM

*Aynı yönde bakan
Marta için*

İÇİNDEKİLER

Giriş	11
1. SERMAYENİN İHTİYAÇLARINA KARŞI İNSANIN İHTİYAÇLARI	17
2. İDEOLOJİ VE İKTİSADİ KALKINMA	41
3. DAHA İYİ BİR DÜNYANIN BİLGİSİ	57
4. YENİDEN SOSYALİST BİR DÜNYA DÜŞÜNCESİ	69
5. SOSYALİZM GÖKTEN İNMEZ	79
6. YEDİ ZOR SORU	95
7. RADİKAL İHTİYAÇLAR DEVRİMİ: BOLİVARCI SOSYALİZMİN ARKA PLANI	109
NOTLAR	153
DİZİN	158

Giriş

Marx, bir keresinde, kapitalizmin doğası kriz sırasında su yüzüne çıkar, demişti. Kriz ortamında, gizlenmiş olan bazı şeyleri –tüm sistemin insan ihtiyaçlarının değil kârın etrafında döndüğünü– görmek olasıdır. Ama yine de, kapitalizmin ne ürettiğini olağan şartlarda da her gün görüyoruz: Bir yanda reklamcılıktaki apaçık israf, gezegenin yok edilmesi, profesyonel sporcuların tiksindirici ücretleri; öte yanda ise açlık çeken çocuklar, despotik işyeri koşulları ve insanlara çöp muamelesi yapılması, kullanılmayan kaynaklar, işsizler, karşılanmamış insan ihtiyaçları. Bütün bunların bir arada var olması kapitalizm dünyasında tesadüf değildir. Marx'ın söylediği gibi, (toplumsal emeğin sonuçlarının “işçilerin kendi gelişme ihtiyaçlarını karşılamak için” kullanıldığı “karşıt durum”dan tamamen farklı olarak) işçilerin, ancak sermayeyi büyüttüğü ölçüde var olabildiği yerde başka türlü de mümkün değildir.

Yirminci yüzyılda, kapitalizme bir alternatif ortaya çıktı. Toplumun çıkar güdüsüyle sürüklenmediği bu alternatif farklı üretim ilişkilerine dayanıyordu. Ama bu alternatifte, işçilerin öz gelişim ihtiyacının egemen olduğu bir durum da söz konusu değildi. Tersine, yeni biçimin niteliği, üretici güçleri mümkün olduğunca hızlı bir şekilde geliştirmek için devletin kullanılmasıydı. Kuşkusuz bu alternatifi şekillendiren etkenlerden biri askeri bir yenilgiden kaçınmak için kapitalizmi yakalamanın gerekliliğine duyulan inançtı. (Stalin

1931’de, mesafeyi on yıl içerisinde kapamalıyız, aksi takdirde yenileceğiz, demişti.) Ancak, bazı istisnalarla birlikte, aynı zamanda tüm tarihi, üretici güçlerin gelişmesine (pratikte üretim araçları anlamına gelen) bağlayan, insanların içinde yaşadıkları toplumsal ilişkilerin anlamını araştırmaya çok az yer veren genel bir anlayış söz konusuydu.

Yirminci yüzyıl alternatifinin özelliklerine ve niteliğine dair tartışmalar sürmektedir. Sosyalizm, devlet sosyalizmi, devlet kapitalizmi, devletçilik, bürokratik merkezîyetçilik, bürokratik-yozlaşmış işçi devleti ya da –benim önerim– öncü üretim tarzı... Peki, bunlar arasında seçim yapma zorunluluğundan kurtulmanın (sonuçları açısından farklılaşan çeşitli hızlar arasında seçim yapma anlamında) ve açıkça son yüzyılda ortaya çıkan olgunun kesinlikle Marx’ın tasavvur ettiği sosyalizm olmadığını görmenin zamanı gelmedi mi?

Hiç kuşkusuz, son yüzyılın ürünlerinin kusurlu olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. Bu hatalı çabalara ancak bu şekilde “eleştirel destek” sunabiliriz (pek çok durumda köleliğe karşı mücadelede feodalizme eleştirel destek sunmanın yararlı olması gibi) ve böylelikle kitabi bilgilerimizi göstermek yerine, daha iyi bir dünya kurma mücadelemizi öğrenebildiğimizi ve yürütebileceğimizi gösterebiliriz.

Bu kitabın başlığı Güney Afrika Komünist Partisi’nin (GAKP) bir sloganından esinleniyor: “Sosyalizm gelecek demektir, bugünden kuralım.” GAKP’nin uygulamaları ne olursa olsun, tam da eş zamanlı olarak bize rehberlik edebilecek, nereye gitmek istediğimizi gösteren ve eylem zorunluluğunu, bu amaç için şimdi mücadele etmemiz gerektiğini vurgulayan bir tasavvura ihtiyaç duyduğumuzu ifade ettiği için, her zaman bu sloganın meselenin özünü yakaladığını hissetmişimdir. Tasavvur ve mücadelenin bu şekilde bağdaştırılması

esastır. Yeni bir toplum tasavvurunun gerçekleştirilmesi mücadelesinde, yalnızca eski toplumu değiştirmekle kalmayız, aynı zamanda kendimizi de değiştiririz, Marx'ın dediği gibi, kendimizi yeni toplumu yaratmaya uygun hale getiririz.

Bu kitaptaki makaleler farklı kaynaklardan gelmiş olsa da, çoğu, yazma sürecinde pek çok insanın kapitalizme gerçek bir alternatif umudunun cisimleştiği bir ülkeyle, Venezüella'yla ilgilidir. Örneğin, 2. Bölüm, "İdeoloji ve İktisadi Kalkınma", hem öğretim yıllarından gelen ana yolcu iktisattaki anlayışım-dan hem de Kanada sosyal demokrat partisi Yeni Demokrat Parti'deki (İngiliz Kolombiya'sında 1972-75 hükümeti boyunca yerel politika başkanı olduğum dönem dâhil) deneyimlerime dayanmaktadır. Bu iki kaynak daha çok iç karartıcı bakış açlarına yol açsa da, bildirideki (Şubat 2004'te Havana'daki yılda bir kez toplanan Küreselleşme ve Kalkınma Sorunları konferansında sunulmuştur) açık iyimserlik Venezüella'da başlayanın ne olduğunun gittikçe ayırdına varıyor olmamı yansıtıyordu.

Karakas'ta Aralık 2004'teki Sanatçı ve Aydınların İnsanlık Savunusu toplantısında sunulan 3. Bölüm, "Daha İyi Bir Dünyanın Bilgisi", bilgiye ilişkin iki bakış açısını ortaya koymaktadır –sermaye dünyasında meta olarak bilgi ve Marx'ın tahayyülüne karşılık gelen, daha iyi bir dünyada bilgi. Önceki bildiri gibi bu bildiri de temel hareket noktasının insani gelişim olduğunu vurgulayan bir tahayyülün önemine odaklanmaktadır. Bu nokta, "Yeniden Sosyalist Bir Dünya Düşüncesi" başlıklı 4. Bölümde ayrıntılandırılmaktadır. Bu bölüm, "Sosyalist Tasavvuru Yeniden Talep Etmek" konulu bir konuşma metnine dayanmaktadır. Burada, bir sosyalizm tasavvuru için anti-kapitalizmin ötesine geçmenin bir zorunluluk olduğunu öne sürüyorum.

Geri kalan üç bölüm doğrudan, 2004'te Toplumsal Ekonomi Bakanlığı'nda danışman olarak çalıştığım birkaç yılda yakından gözlemlene ayrıcalığına sahip olduğum Venezüella deneyimini yansıtmaktadır. Venezüella'daki sosyalist yönelime ilişkin gittikçe artan tartışmalar bağlamında, 5. Bölüm, "Sosyalizm Gökten İnmez", yirmi birinci yüzyıl sosyalizmini araştırmak amacıyla Haziran 2005'te toplanan ulusal öğrenciler toplantısında sunuldu. Hem Marx'a, hem de yirminci yüzyıl deneyimlerine dair çalışmalarım üzerine yazılan bu makale, Bolivarcı Anayasa'da cisimleşen görüşle uyumlu olarak sosyalizmin ne olduğunu –ve ne olmadığını– anlamak için bir yaklaşım önermektedir.

Bu anayasa, başka şeylerin yanı sıra, işçi yönetiminin, öz-yönetimin ve ortak yönetimin insani potansiyelin gelişimi için önemini vurgulamaktadır. Nisan 2004'te Karakas'taki Dayanışma toplantısında, Yugoslav özyönetiminden aldığımız dersleri aktardım. Sonraki yıl, işçi yönetimi deneyimleri çoğaldıkça, 2005 Dayanışma toplantılarında konuya geri döndüm –bu sefer özyönetimde çözülmesi gereken *sorunları* (özellikle işçilerin bireysel yönelimleri ve işçiler ile toplumun ayrılması) vurgulayarak. "Yedi Zor Soru" başlığını taşıyan 6. Bölüm'ün konusu budur.

Son bölüm, "Radikal İhtiyaçlar Devrimi" özel olarak bu kitap için yazıldı. Burada, Venezüella'yla ilgili diğer yazı ve konuşmalarımda olduğu gibi, arkadaşım Martha Harnecker'le süregiden tartışmalarımızdan çok yararlandım. Ancak, bu bölüm üzerine çalışmayı sürdürürken, düzenli olarak Venezüella'yla ilgili görüş ve bilgilerimi paylaştığım başka bir kişiyi, Harry Magdoff'u kaybettik. Onun ölümüyle (nicelerinde olduğu gibi) büyük bir kayıp duygusu yaşadım, –özellikle bu bölümü (tüm diğerlerini olduğu gibi) onunla paylaşmayı

çok istediğim için. Doksan iki yaşındaki Harry, Venezüella’da yaşanan gelişmeler karşısında çok heyecanlıydı ve eğer yalnızca seksen yaşında olsaydı orada olacağını belirtmişti.

Harry, son çalışmalarından birinde, oğlu Fred Magdoff’la birlikte yazdığı, “Yaklaşan Sosyalizm” adlı makalede (*Monthly Review*, Temmuz-Ağustos 2005), kapitalizmin kötülüklerinin tam da kendi doğasından kaynaklandığını vurgulamıştı. “Yeni bir topluma ihtiyaç duyulmaktadır,” demişti, “çünkü kötülükler kapitalizmin DNA’sının bir parçasıdır.” Bu sisteme içkin olan önemli toplumsal, iktisadi ve çevresel dünya sorunları nedeniyle, “kapitalizmin yerini insanlığın hizmetindeki –dünyanın yaşam destek sistemlerini koruyan bir çevrenin yaratılmasını da gerektiren– bir ekonomi ve toplum almalıdır.”

Bu görüş, *21. Yüzyıl İçin Sosyalizm*’in da çıkış noktasıdır. Kapitalizmin genetik programını, etrafımızda gördüğümüz dehşetin niçin tesadüfi değil de sisteme içkin olduğunu anlamamız gerekiyor; yani, bunların özellikle kapitalizmin kötü bekçilerinden kaynaklanmadığını ve dolayısıyla onların yerine iyi bekçiler çağırarak bunu değiştiremeyeceğimizi. *21. Yüzyıl İçin Sosyalizm*, kapitalizmin DNA’sını anlama girişimiyle başlıyor. Esasında kapitalizm üzerine bir makale dizisi için yazılan 1. Bölüm, “Sermayenin İhtiyaçlarına Karşı İnsanın İhtiyaçları”, sermaye mantığının insani gelişim ihtiyacının karşısında olduğunu vurguluyor. Böylelikle, insanlık ailesine uygun bir dünya için kapitalizmin ötesine geçilmesi gerektiğini gösteriyor. Önümüzde iki seçenek var: Sosyalizm veya barbarlık. Sizce hangisi olmalı?